

III. Összefoglalás. Hazánk évszázadokon védte — sokszor saját testével — a nyugati műveltséget. Mégis ott találjuk nagy fiainkat a tudományos világ minden terén, még hozzá az elsők között. Ez a fiatal tudomány is mennyi magyar származású tudósnek köszönheti fejlődését. A magyar tehetséges nép, ami azt jelenti, hogy megfelelő körülmények között a haladás és műveltség minden terén tud olyat alkotni, mint a világ bármely nemzetének fiai. A magyar katona híre mellett nem kisebb a magyar tudósé sem, amit külföldön is szívesen elismernek.

1941. május 3. hete.

Történelem.

VIII. OSZTÁLY.

A tanítás anyaga: A XIX. század második felének összefoglalása.

Nevelési cél: Az imperializmus korának megismerése.

I. Előkészítés. a) Számonkérés. A világháború következményeiről tanultak felújítása.

b) Áthajlás. Foglaljuk össze most a XIX. század második felének történelmét.

II. Tárgyalás. a) 1871. után a Balkántól eltekintve, Európában négy évtizedig tartó béke uralkodott. A békét nagy gazdasági fellendülés követte. Az európai államok politikáját a világhatalomra való törekvés (imperializmus) jellemezte.

b) Megindul a gyarmatszerzési verseny, Anglia Ázsiában és Afrikában terjeszkedik, Oroszország Ázsiában, Franciaország, Németország és Itália Afrikában veti meg a lábát. A gazdasági életben fontos szerepet játszik a tőke, ez választja el a munkaadót a munkástól. A tőkés és munkások közt támadt ellentétek kiküszöbölésére vállalkozik a szocializmus. Jelentősége különösen akkor nőtt, amikor Marx az addigi elvi szocializmust gazdasági tömegmozgalommá fejlesztette. Az államok szociális törvényhozással igyekeztek a munkásosztály helyzetén segíteni.

c) Európa nyugalma 1871 után csak a balkáni bonyodalmak zavarták meg. Oroszország Konstantinápoly megszerzése érdekében izgatta a török uralom alatt színlődő balkáni népet Törökország ellen, s a balkáni szlávok megsegítésének ürügye alatt az 1877–78-i háborúban Törökországot leverte (san-stefan-i béke). Az európai hatalmak azonban a békefeltételek módosításával Oroszország balkáni befolyását a berlini kongresszuson megtörték. Ausztria-Magyarország megszállta Bosznia-Hercegovinát.

d) A berlini kongresszus után Bismarck és Andrássy

megkötötték Németország és a Monarchia kettős szövetségét Oroszország ellen (1879), e szövetséghez 1882-ben Olaszország is csatlakozott francia ellentéte miatt és megalakult a hármasszövetség. Franciaország és Oroszország ennek ellensúlyozására 1891-ben szintén szövetségre léptek egymással.

e) A századforduló égető kérdései: 1. ellentét Anglia és Oroszország között a gyarmatpolitikában Ázsiában. 2. Anglia, hogy az orosz terjeszkedésnek India felé útját állja, megveti lábát Afganisztánban és Beludzsisztánban, indiai uralmának biztosítására kezébe keríti a Szuezi-csatornát és Egyiptomot is. Ugyanakkor Afrikában dél felé haladva, a búrok leverése után (1902), ott is óriási gyarmatbirodalmat szerez (Kairó-Fokföld.) 3. Afrikában a gyarmatosítás miatt éles ellentétek támadnak egyfelől Anglia és Franciaország, s Anglia és Németország között; másfelől Franciaország és Olaszország, s Olaszország és Anglia között.

f) A XIX. század végén új nagyhatalmak jelennek meg a világpolitikában: 1. Az Északamerikai Egyesült Államok. Az Unió 1897-től kezdve imperialista politikát folytat, megveti lábát a Csendes-óceánon (Sandwich-, Fülöp-szigetek, Portorico). Világhatalmának biztosítására hadihajóbázisokat épít és befejezi a Panama-csatorna építését. 2. Japán 1868 óta európai mintára rendezkedett be. Figyelme Kínára irányul. Korea miatt összeütközésbe kerül Kínával (1894–95), Kínát leveri ugyan, de zsákmánya javarésztől megfosztják a nagyhatalmak. Majd Mandzsuria miatt összeütközik Oroszországgal, leveri és hatalmát kiterjeszti Koreára s Szachalin déli részére, ezzel háttérbe szorítja az orosz befolyást Mandzsuriában.

g) A XIX. század veszedelmes kérdései: 1. Az angol-német ipari és hajóhadversengés. Anglia világuralmát a német ipar és hajóhad kezdi veszélyeztetni. Ezt a veszedelmet növelte Németországnak előnyomulása Elő-Ázsiában (Drang nach Osten); 2. A marokkói kérdés, Marokkó Anglia és Franciaország meg egyezése alapján francia protektorátus alá került. Németország erőlesen tiltakozott e megoldás ellen. Németország elszigeteltsége itt már nyilvánvalóvá vált; 3. Németország bekerítése. A veszedelmes német vetélytárs letörésére, főleg VII. Edwárd angol király nagy szövetséget hozott létre. A szövetségbe bevonta Oroszországot, Franciaországot, Japánt és Belgiumot. Olaszország papirosan ugyan a hármasszövetség tagja volt, de mivel érdekei (az Adriai-tenger birtoka és az olaszlakta területek megszerzése) a Monarchia érdekeibe ütköztek, lélekben szintén az antant oldalán állt.

h) A két hatalmi erőcsoport mérkőzésének előjátéka a két balkáni háború (1912 és 1913). Az elsőben az európai Törökország roppant össze, a másodikban a háborúban legnagyobb áldozatokat hozott Bulgária volt kénytelen szerzett területeinek

javarészét átadni Szerbiának, Görögországnak, Törökországnak és Romániának. A nagyhatalmak közt uralkodó feszültség végre a véres világháborúban robbant ki. A világháború (1914—1918) oka: 1. Az angol-német versengés. 2. A francia reváns-politika. 3. Oroszország pánszláv törekvései. Az antant oldalán küzdöttek Oroszország, Anglia, Franciaország, Belgium, Szerbia, Montenegró, Görögország, Olaszország, Románia, Portugália, az Unió, Japán, Kína és a délamerikai államok. A központi hatalmak oldalán pedig Németország, a Monarchia, Törökország és Bulgária. A központi hatalmak az óriási túlerővel szemben is dicsőségesen harcoltak; mélyen benyomultak Franciaország, Oroszország területére, az utóbbit 1917-ben harc képtelenné tették; elfoglalták Belgiumot, Szerbiát, Montenegrot (1915) és Románia nagyrészét (1916). Amerikának nagy hadiipara, óriási emberanyaga, a központi hatalmak országaiban egyre növekvő élelmiszer- és hadianyaghiány végre is 1918 őszén a mindenütt ellenséges földön álló központi hatalmak összeroppanását okozták.

III. Összefoglalás. Vezérszavak alapján.

Mesedélután.

— Anyák Napjára. —

MÁTYÁS ANYJA.

Szilágyi
Örzsébet
Levelét megírta:
Szerelmes
Könnyével
Azt is telesírta.

Arannyal,
Ezüsttel
Megfizetek érted:
Szívemen
Hordom én.
A te hazatérted.

Fiának
A levél,
Prága városába,
Örömhírt
Viszen a
Szomorú rabságba:

Ne mozdulj,
Ne indulj,
Én egyetlen árvám!
Ki lesz az
Én fiam,
Ha megejt az ármány?

„Gyermekem!
Ne mozdulj
Prága városából;
Kiveszlek,
Kiváltlak
A nehéz rabságból.

Adassék
A levél
Hunyadi Mátyásnak,
Tulajdon
Kezébe,
Senkinek se másnak.“